

PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA LOMLOE

Centro educativo

Código	Centro	Concello	Ano académico
15026704	IES David Buján	Cambre	2023/2024

Área/materia/ámbito

Ensinanza	Nome da área/materia/ámbito	Curso	Sesións semanais	Sesións anuais
Educación secundaria obligatoria	Xeografía e historia	1º ESO	3	105

Réxime

Réxime xeral-ordinario

Contido	Páxina
1. Introdución	3
2. Obxectivos e súa contribución ao desenvolvemento das competencias	5
3.1. Relación de unidades didácticas	7
3.2. Distribución currículo nas unidades didácticas	8
4.1. Concrecións metodolóxicas	20
4.2. Materiais e recursos didácticos	21
5.1. Procedemento para a avaliación inicial	22
5.2. Criterios de cualificación e recuperación	23
5.3. Procedemento de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes	25
6. Medidas de atención á diversidade	26
7.1. Concreción dos elementos transversais	27
7.2. Actividades complementarias	28
8.1. Procedemento para avaliar o proceso do ensino e a practica docente cos seus indicadores de logro	29
8.2. Procedemento de seguimento, avaliación e propostas de mellora	30
9. Outros apartados	31

1. Introducción

A área de influencia do noso Centro sitúase no sector oriental dunha comarca coruñesa de fonda significación histórica e xeográfica: as Mariñas dos Freires. O seu nome ten a súa orixe no mundo feudal, cando a ampla zona das Mariñas coruñesas se articulaban en dous espazos definidos pola titularidade das terras que as compoñían.

Así, o sector costeiro situado en torno a influencia da cidade de Betanzos e dominado pola nobreza laica vinculada aos Andrade, chamouse Dos Condes, e a zona do interior, rexentada polos monxes beneditinos de Cambre, chamouse, pola mesma razón, Dos Freires. Nunca mellor dito, xa que neste espazo xurisdiccional se xuntaba o poder de cinco cenobios da orde de San Bieito, os de Brives, Pravio, Vilacoba, Cambre e Abellá. Por se isto non fose suficiente, temos que contar tamén coa forte influencia que tiveron sobre a comarca os Cabaleiros Templarios da pobra do Burgo, monxes ao fin, ó menos ata a súa fulminante disolución en 1312. Polo tanto, o nome vén como anel ao dedo e aparece suficientemente xustificado.

Os límites históricos da comarca deben situarse nunha liña de contorno impreciso que transcorre ao través dos actuais municipios de Oleiros, Carral, A Coruña, Culleredo e Cambre, sendo precisamente este último o seu núcleo e eixo central de referencia. Como o municipio de Cambre é tamén a nosa principal área de actuación, agás outras como o de Carral ou a zona do Temple en Culleredo, que en realidade hoxe en día depende de outro centro de secundaria, constituirá o noso principal obxecto de estudio.

Cambre é unha zona de intensa e rica tradición histórica. Os primeiros vestixios da ocupación do territorio datan do Bronce Final, en torno a mil anos antes de X. C. Así, son de destacar os vestixios de castros en Cambre, Sigrás e Pravio, hoxe en día case inexistentes pola secular falta de xestión do patrimonio artístico e cultural. Esta orixe indoeuropea dos primeiros asentamentos na mariña dos freires reflíctese no mesmo topónimo "Cambre", emparentado coa voz céltica "Cambria", do que vén, por poñer un exemplo egrexio, Cambridge en Inglaterra.

A partir da fundación dun mosteiro no século X, Cambre converteuse no centro da Mariña dos Freires, un amplio territorio controlado de forma feudal polo clero regular. Con posterioridade, os Templarios erixiron a igrexa de Sta. M^a do Temple (s. XIII), centro da súa actividade relixiosa, militar e administrativa ao carón da ría do Burgo. Polo mesmo tempo adquiriu auxe o camiño inglés a Santiago de Compostela, que transitaba por estes territorios.

Durante os séculos XIX e XX o municipio converteuse nun típico lugar de recreo coruñés, atraínte pola bondade do seu clima e polo denso das súas fragas, ambas calidades perfectamente retratadas no Bosque animado de Wenceslao Fernández Flórez. E así, en 1921 concedéuselle a Cambre o título de Vila, en recoñecemento ao bon trato dispensado aos veraneantes coruñeses durante décadas.

O monumento máis representativo da vila é sen dúbida a igrexa de Sta. Mª de Cambre, pertencente ao antigo mosteiro do mesmo nome, obra mestra do románico galego, con formas moi canónicas e cheas de harmonía. É de destacar o seu testeiro poliabsidiado, típico das igrexas monacais, e as bandas e arquetes lombardos, de influencia francesa, que decoran os paramentos. No seu interior consérvase unha pía bautismal do século XIII, traída de Terra Santa polos cabaleiros templarios.

Outros monumentos salientables son a ponte románica da ría do Burgo, recentemente restaurada con criterio un tanto dubidoso, as igrexas de Sta. M^a do Temple, do século XIII, e a de Sigrás, con restos do século XII e reformada completamente no século XVIII. O Concello posúe no seu seo gran cantidade de pazos, como o de Anceis, e espectaculares quintas das chamadas de "indianos", feitas, teoricamente, coas fortunas formadas polos oriúndos de Cambre nas Américas.

A cuantificación dos efectivos humanos da nosa comarca, así como a súa evolución no tempo, resulta do máximo interese para nós e os nosos fins. A análise da situación demográfica na que nos atopamos e a que debemos prever no futuro, influirá decisivamente na organización académica que queiramos ter no noso Centro.

A primeira realidade que observamos na evolución demográfica de Cambre é que existen dous mundos claramente diferenciados. Así, existe unha área interior en franca regresión poboacional (parroquias de Sta. María de Vigo, Andeiro, Celas e Meixigo), frente a unha zona más cercana e mellor comunicada coa metrópole coruñesa (Anceis, Brexo, Brives, Sta. María de Cambre, Cecebre, Pravio, Sigrás e O Temple) que se atopan en franco e rápido crecemento nos últimos anos, seguindo a corrente migratoria da cidade cara ás áreas rururbáns, tan característica da década dos noventa. Este fenómeno é especialmente certo no que respecta a áreas como O Temple, A Barcala, Cecebre ou a propia cabeceira de comarca, que veñen acollendo dende hai tempo o establecemento de urbanizacións que atraen a veciños da cidade da Coruña cara estas zonas periféricas, na busca de mellores condicións de vivenda e vida. A saturación e encarecimiento do espazo construtivo na cidade, xunto á modernización e acondicionamento das vías de comunicación favoreceu este fenómeno de suburbanización na que se establecen constantemente novas residencias e vivendas secundarias destinadas ao lecer. Ante esta situación, as nosas previsións apuntan con claridade cara un crecemento do alumnado dependente do Centro, fenómeno inverso ao que ocorre nalgunhas zonas da cidade de A Coruña. Como exemplo da situación existente, comparemos algúns datos da

tendencia demográfica dunha parroquia que perde poboación como Celas, xunto a outra en rápido crecemento como Sigrás:

O que primeiro chama a atención é sen dúbida o rápido crecemento que presenta o concello dende os anos oitenta do pasado século, produto das circunstancias que xa fixemos notar máis arriba. En consecuencia, o Centro debe esperar nos próximos anos unha afluencia continuada e en aumento de alumnado. A mesma tendencia pódese observar en Concellos limítrofes como Culleredo ou, en menor medida, Carral. É importante salientar que o proceso inmigratorio detectado se concentra especialmente nos grupos de idade comprendidos entre os 20 e os 35 anos, colectivos de poboación en idade reprodutora e laboral.

Esta situación explica a relativamente alta taxa de natalidade que presenta o Concello de Cambre, que obviamente, convive co proceso xeral de envellecemento da poboación que sofre toda a comunidade autónoma galega, tal vez aquí menos acusado que en outros lugares. Por outra parte, o proceso de feminización táxase nun 1,05 en favor das mulleres.

Un primeiro dato que nos interesa é a taxa de escolaridade da poboación xa que está en relación directa coa evolución do mundo do traballo e da poboación activa. A franxa de 4 a 17 anos (educación primaria e secundaria) aporta cifras esperables e similares á media nacional. Sen embargo, os datos para as idades de 18 a 25 anos (ensinanza superior) mostran una baixa escolaridade, só o 2% da poboación accede a este tipo de estudos especializados. Pensamos que esta porcentaxe debería mellorarse no futuro para que os cadros especializados que a zona necesita xurdan do seu propio seo.

Antes, diremos que Cambre ata os anos 70 caracterizouse pola súa actividade agrícola. Dende entón, e debido a expansión do fenómeno metropolitano, a estrutura económica alterouse profundamente, dando cabida a un intenso crecemento do sector servizos, acompañado por outro más moderado das actividades industriais.

Así, hoxe en día, o sector máis importante da vida económica é o terciario (48,61%), seguido do secundario (43,42 %), e reducindo só ao 8,97% o sector primario, hexemónico na zona hai vinte anos. Temos que ter en conta, ademais, que gran parte da nova poboación que absorbe Cambre, desempeña as súas tarefas ocupacionais na bisbarra coruñesa.

Temos que recordar aquí que o peso industrial de áreas como a do Temple, é incomparablemente maior que o das parroquias rurais do interior, onde, na práctica, estas cifras globais invértense.

O sector primario de Cambre céntrase nunha agricultura de acusado minifundismo. Das 1301 explotacións agrarias que posuía o Concello en 1982, 1241 (o 84%) eran menores de 5 Has, e soamente 12 (o 4%) superaban as 10 Has. Eso quere dicir que basicamente a actividade agrícola en Cambre é de subsistencia e subsidiaria a tempo parcial sen capitalización. Considérase a terra e o cultivo como un complemento económico de outras actividades principais. Frente a este modelo, comezan timidamente a aparecer formas modernas de producción hortofrutícola e de flor. Con esta modalidade máis desenvolvida integrouse a gandaría intensiva leiteira e cárnica, que sustituí moi rapidamente as formas arcaicas de imbricar o gando no agro, xa imposibles de manter. O réxime de tenza de terra dominante é a propiedade plena, con un 75% do total, frente a outras testemuñas como o arrendamento ou a parcería.

Pese ao que poida pensarse, o Concello ten certa tradición manufactureira, así, en 1804 o ilustre polígrafo ferrolán Lucas Labrada na súa magna obra: Historia y descripción del Reino de Galicia, cita a existencia dende 1798 dunha fábrica de téxtiles en Sigrás:

"Hallándose allí en el lugar de Sigrás una fábrica de pintados de algodón y lino, que establecieron habrá ocho años D. Enrique Bret y D. Luis de Vitry, la cual ha sido formada por el consulado, y sigue con bastante aceptación y despacho de sus manufacturas."

De todas as maneiras, este feito non pasa de ser episódico, e non parece que tivera continuidade. O desenvolvemento do sector industrial en Cambre é, hoxe en dia, aínda discreto, pero ten visos de crecer fortemente no polígono industrial do Espírito Santo. A escasez de solo industrial na Coruña provocou o establecemento destes polos de desenvolvemento nos arredores da metrópole. E esta corrente exóxena afecta directamente o noso Concello. A nova industria que nos vén, apunta a característica xeral de toda a zona coruñesa, onde predomina o comercio maiorista e os depósitos de grandes fábricas, más que a pura producción. Así, por exemplo, o polígono do Temple é case exclusivamente comercial. Esta circunstancia fai que o número de traballadores por m² sexa moito menor que nas industrias "puras", por outra parte, cada vez más raras en Galicia.

O sector servizos é o que mellores expectativas ten, e o que goza de mellor saúde no Concello. As actividades más desenvolvidas son o comercio e a hostalería que empregan a case o 50% da poboación do sector. Séguenlle en importancia o transporte, a educación e a saúde. Un dos servizos más importantes é o do automóbil.

Tamén facer referencia ás múltiples ofertas culturais que propoñen ademais do Concello de Cambre, as diferentes asociacións culturais da zona.

O primeiro curso da ESO, iníciase coa introdución do alumnado nas metodoloxías da Xeografía e a Historia. Analízanse o clima, o cambio climático e a biodiversidade desde unha perspectiva integradora e holística, ligando a

súa visión académica co enfoque ecológico e ambiental que desembocou na persecución dos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible e ao desenvolvemento da conciencia ambiental.

A materia de Xeografía e Historia pretende afondar nos coñecementos adquiridos polo alumnado; favorecer a comprensión dos acontecementos, os procesos e os fenómenos sociais no contexto en que se producen, tendo sempre en consideración as escalas de estudo (o mundo, Europa, España e Galicia); analizar os procesos que dan lugar aos cambios históricos e seguir adquirindo as competencias necesarias para comprender a realidade do mundo en que viven, as experiencias colectivas pasadas e presentes, a súa orientación no futuro, así como o espazo en que se desenvolve a vida en sociedade.

O período histórico analizado neste curso abarca desde a orixe do ser humano ao fin da Antigüidade Tardía. O estudo de tan amplio e complexo espazo de tempo supón un inmenso reto docente, non só pola cantidade de contidos e destrezas referidos senón tamén pola conexión dos temas abordados coa realidade actual do alumnado. Por tanto contidos, habilidades e actividades a desenvolver, deberemos conectalos, mediante as estratexias docentes de ensino, co presente do alumnado en especial no que concierne ao compromiso cívico, a igualdade e a perspectiva de xénero.

Á vez, achegarémonos a defensa e aconservación do patrimonio histórico e cultural, tan rico nesta longa etapa tanto en España, como en Galicia en particular. Por iso será fundamental abordar os contidos relacionados coa arte e o Patrimonio con especial énfase.

2. Obxectivos e súa contribución ao desenvolvemento das competencias

Obxectivos	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1 - Buscar, seleccionar, tratar e organizar información sobre temas relevantes do presente e do pasado, usando criticamente fontes históricas e xeográficas, para adquirir coñecementos, elaborar e expresar contidos en varios formatos.	2-3		4	1-2		1		
OBX2 - Indagar, argumentar e elaborar produtos propios sobre problemas xeográficos, históricos e sociais que resulten relevantes na actualidade, desde o local ao global, para desenvolver un pensamento crítico, respectuoso coas diferenzas, que contribúa á construcción da propia identidade e a enriquecer o acervo común.	1-2			2		1-3	3	3
OBX3 - Coñecer os principais desafíos aos que se enfrentaron distintas sociedades ao longo do tempo, identificando as causas e consecuencias dos cambios producidos e os problemas aos que se confrontan na actualidade, mediante o desenvolvemento de proxectos de investigación e o uso de fontes fiables, para realizar propostas que contribúan ao desenvolvemento sustentable.			3-4-5		3	3-4	1	1

Obxectivos	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX4 - Identificar e analizar os elementos da paisaxe e a súa articulación en sistemas complexos naturais, rurais e urbanos, así como a súa evolución no tempo, interpretando as causas das transformacións e valorando o grao de equilibrio existente nos distintos ecosistemas, para promover a súa conservación, mellora e uso sustentable.					2	1-2-3-4	1	
OBX5 - Analizar de forma crítica formulacións históricas e xeográficas explicando a construcción dos sistemas democráticos e os principios constitucionais que rexen a vida en comunidade, así como asumindo os deberes e dereitos propios do noso marco de convivencia, para promover a participación cidadá e a cohesión social.	5					1-2		1
OBX6 - Comprender os procesos xeográficos, históricos e culturais que conformaron a realidade multicultural na que vivimos, coñecendo e difundindo a historia e a cultura das minorías étnicas presentes no noso país, e valorando a achega dos movementos en defensa da igualdade e a inclusión, para reducir estereotipos, evitar calquera tipo de discriminación e violencia, e recoñecer a riqueza da diversidade.	5				3	1-2-3		1
OBX7 - Identificar os fundamentos que sosteñen as diversas identidades propias e as alleas, a través do coñecemento e posta en valor do patrimonio material e inmaterial que compartimos para conservalo e respectar os sentimentos de pertenza, así como para favorecer procesos que contribúan á cohesión e solidariedade territorial no tocante aos valores do europeísmo e da Declaración Universal dos Dereitos Humanos.		3			1	1-2-3		1
OBX8 - Tomar conciencia do papel dos ciclos demográficos, o ciclo vital, as formas de vida e as relacións interxeracionais e de dependencia na sociedade actual e a súa evolución ao longo do tempo, analizánndoas de forma crítica, para promover alternativas saudables, sustentables, enriquecedoras e respectuosas coa dignidade humana e o compromiso coa sociedade e a contorna.			5	4	2-5	1-2-3		
OBX9 - Coñecer e valorar a importancia da seguridade integral cidadá na cultura de convivencia nacional e internacional, reconéndeo a contribución do Estado, as súas institucións e outras entidades sociais á cidadanía global, á paz, á cooperación internacional e ao desenvolvemento sustentable, para promover a consecución dun mundo máis seguro, solidario, sustentable e xusto.	2					1-2-3-4	1	1

Descripción:
3.1. Relación de unidades didácticas

UD	Título	Descripción	% Peso materia	Nº sesión	1º trim.	2º trim.	3º trim.
1	O planeta Terra e a súa representación	Coñecer o Sistema Solar e establecer as relacións entre os movementos da terra e a existencia das estacións e do día e da noite, e comprender a súa importancia na distribución dos climas	5	10	X		
2	Climas da Terra	Identificar as grandes zonas climáticas e as súas características	10	10	X		
3	Emerxencia climática	Problemática da contaminación ambiental actuais e as súas repercusións, e desenvolver actitudes que contribúan á súa solución.	5	10	X		
4	Os medios naturais	Biodiversidade e medios naturais	5	10	X		
5	O impacto humano sobre o medio natural	O impacto da actividade humana sobre a súa contorna. Medidas concretas para paliar os efectos do impacto humano sobre o medio natural	10	8		X	
6	As sociedades prehistóricas	Características da vida humana na Prehistoria: Paleolítico e Neolítico.	10	9		X	
7	A Antigüedadade en Asia e África	Aparición da escritura. Organización socio-económica e política, das primeiras civilizacións e do imperio de Mesopotamia.	10	7		X	
8	A civilización Exipcia	Organización socio-económica e política, do imperio de Exipto.	10	8		X	
9	A Hélade	Mundo clásico: Grecia, as polis, o Imperio e o helenismo.	10	9			X
10	Roma	Roma. Repúbliga e imperio.	10	8			X
11	Os pobos bárbaros	Os pobos prerromanos; Hispania romana; Gallaecia. Proceso de romanización.	10	8			X
12	As expresións artísticas na Antigüidade	Arquitectura, escultura e pintura na antigüidade.	5	8			X

3.2. Distribución currículo nas unidades didácticas

UD	Título da UD	Duración
1	O planeta Terra e a súa representación	10

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.3 - Incorporar e utilizar adecuadamente termos, conceptos e acontecementos relacionados coa xeografía, a historia e outras disciplinas das ciencias sociais, a través de intervencións orais, textos escritos e outros produtos, mostrando formulacións orixinais e propostas creativas.	Identifica e distingue os sistemas de representación cartográfica, en soporte analóxico e dixital, e as súas escalas. Utiliza terminoloxía xeográfica na interpretación de fontes cartográficas.	PE	60
CA1.6 - Representar adecuadamente información xeográfica a través de diversas formas de representación gráfica, cartográfica e visual.	Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa, utilizando datos de coordenadas xeográficas	TI	40
CA1.7 - Interpretar a contorna desde unha perspectiva sistémica e integradora, a través do concepto de paisaxe, identificando os seus principais elementos e as interrelacións existentes.	Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe de satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos			
<ul style="list-style-type: none"> - Localización espacial: representación do espazo, orientación e escalas. Utilización de recursos dixitais e interpretación e elaboración de mapas, esquemas, imaxes e representacións gráficas. Tecnoloxías da información xeográfica (TIX). - Tecnoloxías da información. Manexo e utilización de dispositivos, aplicacións informáticas e plataformas dixitais. Procura, tratamiento da información e elaboración de coñecemento. Uso seguro das redes de comunicación. Lectura crítica de información. - Sociedade do coñecemento. Introdución aos obxectivos e estratexias das Ciencias Sociais e ao uso dos seus procedementos, termos e conceptos. Uso de plataformas dixitais. 			

UD	Título da UD	Duración
2	Climas da Terra	10

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.7 - Interpretar a contorna desde unha perspectiva sistémica e integradora, a través do concepto de paisaxe, identificando os seus principais elementos e as interrelacións existentes.	Localiza nun documento ou no mapamundi físico as principais unidades do relevo mundiais, os grandes ríos e as grandes zonas climáticas, e identifica e explica as súas características. Comenta climogramas, características e tipoloxía de climas.	PE	80
CA1.3 - Incorporar e utilizar adecuadamente termos, conceptos e acontecementos relacionados coa xeografía, a historia e outras disciplinas das ciencias sociais, a través de intervencións orais, textos escritos e outros produtos, mostrando formulacións orixinais e propostas creativas.	Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflectan os elementos más importantes.	TI	20

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Emerxencia climática: elementos e factores que condicionan o clima e o impacto das actividades humanas. Métodos de recollida de datos meteorolóxicos e interpretación de gráficos. Riscos e catástrofes climáticas no presente, no pasado e no futuro. Vulnerabilidade, prevención e resiliencia da poboación ante as catástrofes naturais e os efectos do cambio climático. - Tecnoloxías da información. Manexo e utilización de dispositivos, aplicacións informáticas e plataformas dixitais. Procura, tratamiento da información e elaboración de coñecemento. Uso seguro das redes de comunicación. Lectura crítica de información.

UD	Título da UD	Duración
3	Emerxencia climática	10

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.2 - Identificar, valorar e mostrar interese polos principais problemas que lle afectan á sociedade, adoptando unha posición crítica e proactiva cara a eles.	Ter unha visión global do medio físico europeo e mundial, e das súas características xerais	TI	100
CA1.5 - Identificar os principais problemas, retos e desafíos aos que se enfrentou a humanidade ao longo da historia, os cambios producidos, as súas causas e consecuencias, así como os que, na actualidade, debemos formular e resolver arredor dos Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable.	Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico do mundo.		
CA3.1 - Identificar, valorar e mostrar interese polos principais problemas que lle afectan á sociedade, adoptando unha posición crítica e proactiva cara a eles.	Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas dos continentes con especial importancia o europeo.		

Criterios de avaliação	Mínimos de consecución	IA	%
CA3.8 - Relacionar os cambios nos estilos de vida tradicional e contrastalos cos que son saudables e sustentables na contorna, a través de comportamentos respectuosos coa propia saúde, coa dos demás e cos outros seres vivos, tomando conciencia da importancia de promover o propio desenvolvimento persoal.	Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o ambiente e as súas consecuencias.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Emerxencia climática: elementos e factores que condicionan o clima e o impacto das actividades humanas. Métodos de recollida de datos meteorolóxicos e interpretación de gráficos. Riscos e catástrofes climáticas no presente, no pasado e no futuro. Vulnerabilidade, prevención e resiliencia da poboación ante as catástrofes naturais e os efectos do cambio climático. - Conciencia ambiental. Respeito, protección e coidado dos seres vivos e do planeta. - Seguridade viaria e mobilidade segura, saudable e sustentable. O espazo público.

UD	Título da UD	Duración
4	Os medios naturais	10

Criterios de avaliação	Mínimos de consecución	IA	%
CA2.1 - Elaborar, expresar e presentar contidos propios en forma de esquemas, táboas informativas e outros tipos de formato mediante o desenvolvemento de estratexias de procura, selección e tratamiento de información relativas a procesos e acontecementos relevantes do presente e do pasado.	Coñecer, explicar, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo, resaltando os da Península Ibérica e Galicia. Distingue e analiza as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois	PE	80
CA1.3 - Incorporar e utilizar adecuadamente termos, conceptos e acontecementos relacionados coa xeografía, a historia e outras disciplinas das ciencias sociais, a través de intervencións orais, textos escritos e outros produtos, mostrando formulacións orixinais e propostas creativas.	Localiza e comenta nun mapa físico mundial os elementos e as referencias físicas principais: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos más importantes, ríos e cadeas montañosas principais.	TI	20
CA1.7 - Interpretar a contorna desde unha perspectiva sistémica e integradora, a través do concepto de paisaxe, identificando os seus principais elementos e as interrelacións existentes.	Explica e analiza o medio natural e as súas consecuencias positivas e negativas na vida do ser humano.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Biodiversidade. Dinámicas e ameazas dos ecosistemas planetarios. Formas e procesos de modificación da superficie terrestre. A influencia humana na alteración dos ecosistemas no pasado e na actualidade. Conservación e mellora da contorna local e global. Riqueza e valor patrimonial de España e Galicia.

Contidos

- Tecnoloxías da información. Manexo e utilización de dispositivos, aplicacións informáticas e plataformas dixitais. Procura, tratamiento da información e elaboración de coñecemento. Uso seguro das redes de comunicación. Lectura crítica de información.
- Métodos básicos de investigación para a construcción do coñecemento da Xeografía e a Historia. Metodoloxías do pensamento xeográfico e do pensamento histórico.

UD	Título da UD	Duración
5	O impacto humano sobre o medio natural	8

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.2 - Identificar, valorar e mostrar interese polos principais problemas que lle afectan á sociedade, adoptando unha posición crítica e proactiva cara a eles.	Explica e analiza a influencia do ser humano no medio natural e as súas consecuencias positivas e negativas.	TI	100
CA3.2 - Elaborar xuízos argumentados, respectando as opinións dos demais e enriquecendo o acervo común no contexto do mundo actual, dos seus retos e conflitos, e desde unha perspectiva sistémica e global, a través da elaboración de xuízos propios, críticos e argumentados, e o respecto ás opinións dos demais.	Identificar e analizar a diversidade e a singularidade de paisaxes naturáis comparando a súa distribución, características e contrastes realzando o territorio galego, de España e de Europa, así como as formas humanas de relación con ditos entornos.		
CA3.3 - Argumentar a necesidade de accións de defensa, protección, conservación e mellora da contorna natural, rural e urbano a través de propostas e iniciativas que reflicten compromisos e condutas en favor da sustentabilidade e da repartición xusta e solidaria dos recursos.	Analiza e explica as paisaxes naturais e as relacóns entre natureza e sociedade, utilizando diferentes fontes de información.		
CA3.8 - Relacionar os cambios nos estilos de vida tradicional e contrastalos cos que son saudables e sustentables na contorna, a través de comportamentos respectuosos coa propia saúde, coa dos demais e cos outros seres vivos, tomando conciencia da importancia de promover o propio desenvolvemento persoal.	Relacionar e o medio natural coa actividade humana, describindo casos de modificación do medio polo ser humano.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos

- Biodiversidade. Dinámicas e ameazas dos ecosistemas planetarios. Formas e procesos de modificación da superficie terrestre. A influencia humana na alteración dos ecosistemas no pasado e na actualidade. Conservación e mellora da contorna local e global. Riqueza e valor patrimonial de España e Galicia.
- Tecnoloxías da información. Manexo e utilización de dispositivos, aplicacións informáticas e plataformas dixitais. Procura, tratamiento da información e elaboración de coñecemento. Uso seguro das redes de comunicación. Lectura crítica de información.
- Conciencia ambiental. Respecto, protección e coidado dos seres vivos e do planeta.

UD	Título da UD	Duración
6	As sociedades prehistóricas	9

Criterios de evaluación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.1 - Elaborar, expresar e presentar contidos propios en forma de esquemas, táboas informativas e outros tipos de formato mediante o desenvolvimento de estratexias de procura, selección e tratamiento de información relativas a procesos e acontecementos relevantes do presente e do pasado.	Explica a diferenza entre os dous períodos en que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un. Distingue e presenta etapas dentro da historia antiga.	PE	80
CA2.2 - Contrastar e argumentar sobre temas e acontecementos da Prehistoria e a Idade Antiga, localizando e analizando de forma crítica fontes primarias e secundarias como probas históricas.	Identificar e localizar no tempo e no espazo os procesos e os acontecementos históricos más relevantes da Prehistoria e da Idade Antiga, para adquirir unha perspectiva global da súa evolución.	TI	20
CA2.5 - Representar adecuadamente información histórica a través de diversas formas de representación gráfica, cartográfica e visual.	Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudio e a súa interpretación.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Tecnoloxías da información. Manexo e utilización de dispositivos, aplicacións informáticas e plataformas dixitais. Procura, tratamiento da información e elaboración de coñecemento. Uso seguro das redes de comunicación. Lectura crítica de información. - Sociedade do coñecemento. Introdución aos obxectivos e estratexias das Ciencias Sociais e ao uso dos seus procedementos, termos e conceptos. Uso de plataformas dixitais. - Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable. A visión dos dilemas do mundo actual, punto de partida para o pensamento crítico e o desenvolvemento de xuízos propios. - Métodos básicos de investigación para a construcción do coñecemento da Xeografía e a Historia. Metodoloxías do pensamento xeográfico e do pensamento histórico. - As fontes históricas e arqueolóxicas como base para a construcción do coñecemento histórico. Obxectos e artefactos como fonte para a historia e o legado material. O significado dos arquivos, bibliotecas e museos e do legado histórico e cultural como patrimonio colectivo. - Análise interdisciplinar da orixe do ser humano e do nacemento da sociedade. Grandes migracións humanas e o nacemento das primeiras culturas. - Condicionantes xeográficos e interpretacións históricas do xurdimento das civilizacións. As grandes rutas comerciais e as estratexias polo control dos recursos: talasocracias e imperios, conquista e colonización. - Complexidade social e nacemento da autoridade. Desigualdade social e disputa polo poder na Prehistoria e a Antigüidade. O caso galego desde a sociedade castrexa ao reino suevo. - A transformación humana do territorio e a distribución desigual dos recursos e do traballo. Evolución dos sistemas económicos, dos ciclos demográficos, dos modos de vida e dos modelos de organización social. A loita pola

Contidos

- supervivencia e o status social na Prehistoria e na Antigüidade.

UD	Título da UD	Duración
7	A Antigüidadade en Asia e África	7

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.1 - Elaborar, expresar e presentar contidos propios en forma de esquemas, táboas informativas e outros tipos de formato mediante o desenvolvimento de estratexias de procura, selección e tratamiento de información relativas a procesos e acontecementos relevantes do presente e do pasado.	Explica e describe algunas características da vida humana neste período, así como o establecemento e a difusión de diferentes culturas urbanas, despois do neolítico.	PE	80
CA2.7 - Situar o nacemento e desenvolvimento de distintas civilizacións e situálas no espazo e no tempo, integrando os elementos históricos, culturais, institucionais e relixiosos que as conformaron, explicando a realidade multicultural xerada ao longo do tempo e identificando as súas achegas más relevantes á cultura universal.	Describe e analiza as formas da organización socio-económica e política dos imperios de antigüedade e de Mesopotamia. Describe as principais características das culturas e civilizacións da Idade antiga.	TI	20
CA3.5 - Valorar a diversidade social e cultural, argumentando e intervindo en favor da inclusión, así como rexeitando e actuando en contra de calquera actitude ou comportamento discriminatorio baseado en estereotipos.	Describe e analiza os rasgos principais da cultura e a arte dos imperios da antigüedade e de Mesopotamia.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos

- Tecnoloxías da información. Manexo e utilización de dispositivos, aplicacións informáticas e plataformas dixitais. Procura, tratamiento da información e elaboración de coñecemento. Uso seguro das redes de comunicación. Lectura crítica de información.
- Condicionantes xeográficos e interpretacións históricas do xurdimento das civilizacións. As grandes rutas comerciais e as estratexias polo control dos recursos: talasocracias e imperios, conquista e colonización.
- Complexidade social e nacemento da autoridade. Desigualdade social e disputa polo poder na Prehistoria e a Antigüidade. O caso galego desde a sociedade castrexa ao reino suevo.
- As persoas invisibilizadas da historia: mulleres, escravos e estranxeiros. Marxinación, segregación, control e submisión na historia da humanidade. Personaxes femininos na historia. A resistencia á opresión.
- A organización política do ser humano e as formulacións estatais no mundo antigo: democracias, repúblicas, imperios e reinos. Evolución da teoría do poder.
- O papel da relixión na organización social, a lexitimización do poder e a formación de identidades: politeísmo, monoteísmo e o xurdimento das grandes relixións.
- A transformación humana do territorio e a distribución desigual dos recursos e do traballo. Evolución dos sistemas económicos, dos ciclos demográficos, dos modos de vida e dos modelos de organización social. A loita pola supervivencia e o status social na Prehistoria e na Antigüidade.
- Alteridade: respecto e aceptación «do outro». Comportamentos non discriminatorios e contrarios a calquera

Contidos

- actitude diferenciadora e segregadora.

UD	Título da UD	Duración
8	A civilización Exipcia	8

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.1 - Elaborar, expresar e presentar contidos propios en forma de esquemas, táboas informativas e outros tipos de formato mediante o desenvolvemento de estratexias de procura, selección e tratamiento de información relativas a procesos e acontecementos relevantes do presente e do pasado.	Interpreta e describe un documento ou mapa cronolóxico-xeográfico da cultura, economía ou expansión exipcia.	PE	80
CA2.5 - Representar adecuadamente información histórica a través de diversas formas de representación gráfica, cartográfica e visual.	Describe as principais características das etapas históricas do Exipto antigo.		
CA2.6 - Identificar, interpretar e analizar os mecanismos que regularon a convivencia e a vida en común ao longo da historia, desde a orixe da sociedade ás distintas civilizacions que se foron sucedendo, sinalando os principais modelos de organización social, política, económica e relixiosa que se foron xestando.	Describe e analiza as formas de organización socio-económica e política do imperio de Exipto.	TI	20
CA2.7 - Situar o nacemento e desenvolvemento de distintas civilizacions e situalas no espazo e no tempo, integrando os elementos históricos, culturais, institucionais e relixiosos que as conformaron, explicando a realidade multicultural xerada ao longo do tempo e identificando as súas achegas más relevantes á cultura universal.	Recoñece a importancia do descubrimento da escritura. Describe e comenta algunas das características da vida humana neste período, sinalando o establecemento e a difusión de diferentes culturas urbanas.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos

- Tecnoloxías da información. Manexo e utilización de dispositivos, aplicacións informáticas e plataformas dixitais. Procura, tratamiento da información e elaboración de coñecemento. Uso seguro das redes de comunicación. Lectura crítica de información.
- Condicionantes xeográficos e interpretacións históricas do xurdimento das civilizacions. As grandes rutas comerciais e as estratexias polo control dos recursos: talasocracias e imperios, conquista e colonización.
- Complexidade social e nacemento da autoridade. Desigualdade social e disputa polo poder na Prehistoria e a Antigüidade. O caso galego desde a sociedade castrexa ao reino suevo.
- As persoas invisibilizadas da historia: mulleres, escravos e estranxeiros. Marxinación, segregación, control e submisión na historia da humanidade. Personaxes femininos na historia. A resistencia á opresión.
- A organización política do ser humano e as formulacións estatais no mundo antigo: democracias, repúblicas, imperios e reinos. Evolución da teoría do poder.
- O papel da relixión na organización social, a lexitimización do poder e a formación de identidades: politeísmo,

Contidos

- monoteísmo e o xurdimento das grandes relixións.
- A transformación humana do territorio e a distribución desigual dos recursos e do traballo. Evolución dos sistemas económicos, dos ciclos demográficos, dos modos de vida e dos modelos de organización social. A loita pola supervivencia e o status social na Prehistoria e na Antigüidade.

UD	Título da UD	Duración
9	A Hélade	9

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.1 - Elaborar, expresar e presentar contidos propios en forma de esquemas, táboas informativas e outros tipos de formato mediante o desenvolvemento de estratexias de procura, selección e tratamiento de información relativas a procesos e acontecementos relevantes do presente e do pasado.	Identifica e explica os trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de diferentes fontes históricas Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo Contrasta as accións políticas da Atenas de Pericles co imperio de Alexandre Magno	PE	80
CA1.8 - Contribuír á consecución dun mundo máis seguro, xusto, solidario e sustentable, a través da análise dos principais conflitos do presente e o recoñecemento das institucións do Estado, e das asociacións civís que garanten a seguridade integral e a convivencia social, así como dos compromisos internacionais do noso país en favor da paz, a seguridade, a cooperación, a sustentabilidade, os valores democráticos e os Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable.	Distingue entre o sistema político grego e o helenístico. Entende a transcendencia do concepto de colonización.		
CA2.7 - Situar o nacemento e desenvolvemento de distintas civilizacións e sitúalas no espazo e no tempo, integrando os elementos históricos, culturais, institucionais e relixiosos que as conformaron, explicando a realidade multicultural xerada ao longo do tempo e identificando as súas achegas más relevantes á cultura universal.	Recoñece, analiza e explica as concepcións estéticas e as características esenciais da cultura grega, en relación co seu contexto histórico e cultural.	TI	20
CA3.6 - Argumentar e intervir sobre a igualdade real de homes e mulleres actuando en contra de calquera actitude e comportamento discriminatorio por razón de xénero.	Coñece os trazos principais da sociedade e da organización das polis gregas e a transcendencia do concepto de democracia. Describe e analiza algunas das diferenzas entre a democracia grega e as democracias actuais.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos

Contidos

- Tecnoloxías da información. Manexo e utilización de dispositivos, aplicáns informáticas e plataformas dixitais. Procura, tratamento da información e elaboración de coñecemento. Uso seguro das redes de comunicación. Lectura crítica de información.
- Condicionantes xeográficos e interpretacións históricas do xurdimento das civilizacións. As grandes rutas comerciais e as estratexias polo control dos recursos: talasocracias e imperios, conquista e colonización.
- Violencia e conflitos armados. O crecemento dos exércitos e a evolución do armamento desde os hoplitas. Os civís durante as guerras.
- Complexidade social e nacemento da autoridade. Desigualdade social e disputa polo poder na Prehistoria e a Antigüidade. O caso galego desde a sociedade castrexa ao reino suevo.
- As persoas invisibilizadas da historia: mulleres, escravos e estranxeiros. Marxinación, segregación, control e submisión na historia da humanidade. Personaxes femininos na historia. A resistencia á opresión.
- A organización política do ser humano e as formulacións estatais no mundo antigo: democracias, repúblicas, imperios e reinos. Evolución da teoría do poder.
- As raíces clásicas da cultura occidental. A construcción das identidades culturais, da idea de Europa, e do eurocentrismo, a través do pensamento e da arte. A influencia das civilizacións xudía e islámica na cultura europea.
- O papel da relixión na organización social, a lexitimización do poder e a formación de identidades: politeísmo, monoteísmo e o xurdimento das grandes relixións.
- A transformación humana do territorio e a distribución desigual dos recursos e do traballo. Evolución dos sistemas económicos, dos ciclos demográficos, dos modos de vida e dos modelos de organización social. A loita pola supervivencia e o status social na Prehistoria e na Antigüidade.
- Interpretación do territorio e da paisaxe. A cidade e o mundo rural ao longo da historia: polis, urbes, cidades, vilas e aldeas. A pegada humana e a protección do patrimonio ambiental, histórico, artístico e cultural.
- España e Galicia no tempo e a súa conexión cos grandes procesos da historia da humanidade. O legado histórico e o acervo cultural na formación das identidades colectivas.
- Alteridade: respecto e aceptación «do outro». Comportamentos non discriminatorios e contrarios a calquera actitude diferenciadora e segregadora.
- Igualdade de xénero. Manifestacións e condutas non sexistas.

UD	Título da UD	Duración
10	Roma	8

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.1 - Elaborar, expresar e presentar contidos propios en forma de esquemas, táboas informativas e outros tipos de formato mediante o desenvolvemento de estratexias de procura, selección e tratamiento de información relativas a procesos e acontecementos relevantes do presente e do pasado.	Explica e analiza os rasgos principais da sociedade, a economía e a cultura romana, e recoñece os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga. Compara e describe obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.	PE	80

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.4 - Adquirir e construír coñecemento relevante do mundo actual e da historia, a través de procesos induktivos, da investigación e do traballo por proxectos, retos ou problemas, mediante a elaboración de produtos que reflectan a comprensión dos fenómenos e problemas abordados.	Explica e identifica nun documento ou nun mapa da Península Ibérica onde se reflecten os cambios administrativos en época romana.		
CA2.3 - Argumentar de forma crítica sobre problemas de actualidade a través de coñecementos históricos, contrastando e valorando fontes diversas.	Identifica e analiza as diferenzas e semellanzas entre a sociedade, cultura, política, economía e as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga.		
CA2.4 - Identificar e interpretar a conexión de España e Galicia cos grandes procesos históricos da época antiga, valorando o que supuxeron para a súa evolución e sinalando as achegas dos seus habitantes ao longo da historia.	Analiza e comenta a relación no Mediterráneo das culturas grega, romana, fenicia e cartaxinesa. Analiza exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade, incidindo na Península Ibérica e en Galicia.	TI	20
CA2.8 - Relacionar as culturas e civilizacions que se desenvolveron ao longo da historia antiga, coas diversas identidades colectivas que se foron construíndo ata a actualidade, reflexionando sobre os múltiples significados que adoptan e as achegas de cada unha delas á cultura humana universal.	Explica e comprende o que significou a romanización en distintos ámbitos sociais e xeográficos.		
CA3.7 - Valorar, protexer e conservar o patrimonio artístico, histórico e cultural como fundamento da identidade colectiva local, autonómica, nacional, europea e universal, considerándoo un ben para o gozo recreativo e cultural e un recurso para o desenvolvemento dos pobos.	Identifica os elementos arquitectónicos, escultóricos e pictóricos esenciais da cultura romana. Destaca, explica e sitúa os mosáicos e a cerámica romanos		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos
<ul style="list-style-type: none"> - Tecnoloxías da información. Manexo e utilización de dispositivos, aplicacións informáticas e plataformas dixitais. Procura, tratamento da información e elaboración de coñecemento. Uso seguro das redes de comunicación. Lectura crítica de información. - Violencia e conflitos armados. O crecemento dos exércitos e a evolución do armamento desde os hoplitas. Os civís durante as guerras. - Complexidade social e nacemento da autoridade. Desigualdade social e disputa polo poder na Prehistoria e a Antigüidade. O caso galego desde a sociedade castrexa ao reino suevo. - As persoas invisibilizadas da historia: mulleres, escravos e estranxeiros. Marxinación, segregación, control e submisión na historia da humanidade. Personaxes femininos na historia. A resistencia á opresión. - A organización política do ser humano e as formulacións estatais no mundo antigo: democracias, repúblicas, imperios e reinos. Evolución da teoría do poder. - As raíces clásicas da cultura occidental. A construcción das identidades culturais, da idea de Europa, e do eurocentrismo, a través do pensamento e da arte. A influencia das civilizacions xudía e islámica na cultura europea. - O papel da relixión na organización social, a lexitimización do poder e a formación de identidades: politeísmo, monoteísmo e o xurdimento das grandes relixións. - A transformación humana do territorio e a distribución desigual dos recursos e do traballo. Evolución dos sistemas económicos, dos ciclos demográficos, dos modos de vida e dos modelos de organización social. A loita pola

Contidos

- supervivencia e o status social na Prehistoria e na Antigüidade.
- Interpretación do territorio e da paisaxe. A cidade e o mundo rural ao longo da historia: polis, urbes, cidades, vilas e aldeas. A pegada humana e a protección do patrimonio ambiental, histórico, artístico e cultural.
- España e Galicia no tempo e a súa conexión cos grandes procesos da historia da humanidade. O legado histórico e o acervo cultural na formación das identidades colectivas.
- Alteridade: respecto e aceptación «do outro». Comportamentos non discriminatorios e contrarios a calquera actitude diferenciadora e segregadora.
- Seguridade viaria e mobilidade segura, saudable e sustentable. O espazo público.

UD	Título da UD	Duración
11	Os pobos bárbaros	8

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA1.5 - Identificar os principais problemas, retos e desafíos aos que se enfrentou a humanidade ao longo da historia, os cambios producidos, as súas causas e consecuencias, así como os que, na actualidade, debemos formular e resolver arredor dos Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable.	Describe e analiza a nova situación económica, social e política da alta idade media en Europa e a chegada dos reinos xermánicos, incidindo nos pobos que chegaron á península ibérica e resaltando a cultura castrexa.	PE	80
CA1.1 - Elaborar, expresar e presentar contidos propios en forma de esquemas, táboas informativas e outros tipos de formato mediante o desenvolvemento de estratexias de procura, selección e tratamiento de información relativas a procesos e acontecementos relevantes do presente e do pasado.	Recoñece as claves políticas que levan á decadencia do imperio romano.	TI	20
CA2.4 - Identificar e interpretar a conexión de España e Galicia cos grandes procesos históricos da época antiga, valorando o que supuxeron para a súa evolución e sinalando as achegas dos seus habitantes ao longo da historia.	Analiza, explica e compara as formas de vida (en diversos aspectos) do Imperio Romano coas dos reinos xermánicos.		
CA3.4 - Mostrar actitudes pacíficas e respectuosas e asumir as normas como marco necesario para a convivencia, demostrando capacidade crítica e identificando e respondendo de maneira assertiva ante as situacóns de inxustiza e desigualdade.	Caracteriza a alta Edad Media en Europa e recoñece a dificultade da falta de fontes históricas neste período. Establece e relaciona conexóns entre o pasado da Hispania romana, os pobos xermánicos e o presente		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos

- Tecnoloxías da información. Manexo e utilización de dispositivos, aplicacións informáticas e plataformas dixitais. Procura, tratamiento da información e elaboración de coñecemento. Uso seguro das redes de comunicación. Lectura crítica de información.
- Violencia e conflitos armados. O crecemento dos exércitos e a evolución do armamento desde os hoplitas. Os civís durante as guerras.

Contidos

- Complexidade social e nacemento da autoridade. Desigualdade social e disputa polo poder na Prehistoria e a Antigüidade. O caso galego desde a sociedade castrexa ao reino suevo.
- As persoas invisibilizadas da historia: mulleres, escravos e estraneiros. Marxinación, segregación, control e submisión na historia da humanidade. Personaxes femininos na historia. A resistencia á opresión.
- As raíces clásicas da cultura occidental. A construción das identidades culturais, da idea de Europa, e do eurocentrismo, a través do pensamento e da arte. A influencia das civilizacións xudía e islámica na cultura europea.
- A transformación humana do territorio e a distribución desigual dos recursos e do traballo. Evolución dos sistemas económicos, dos ciclos demográficos, dos modos de vida e dos modelos de organización social. A loita pola supervivencia e o status social na Prehistoria e na Antigüidade.
- España e Galicia no tempo e a súa conexión cos grandes procesos da historia da humanidade. O legado histórico e o acervo cultural na formación das identidades colectivas.
- Alteridade: respecto e aceptación «do outro». Comportamentos non discriminatorios e contrarios a calquera actitude diferenciadora e segregadora.

UD	Título da UD	Duración
12	As expresións artísticas na Antigüidade	8

Criterios de avaliación	Mínimos de consecución	IA	%
CA2.8 - Relacionar as culturas e civilizacións que se desenvolveron ao longo da historia antiga, coas diversas identidades colectivas que se foron construíndo ata a actualidade, reflexionando sobre os múltiples significados que adoptan e as achegas de cada unha delas á cultura humana universal.	Identificar, relacionar e diferenciar a arte prehistórica, de Mesopotamia, Exipto, romana e grega. Orixes formais e socias. Identificar as principais características da arte a partir de fontes historiográficas de exemplos representativos.	PE	80
CA1.1 - Elaborar, expresar e presentar contidos propios en forma de esquemas, táboas informativas e outros tipos de formato mediante o desenvolvimento de estratexias de procura, selección e tratamiento de información relativas a procesos e acontecementos relevantes do presente e do pasado.	Analizar e identificar as artes das grandes culturas da antigüedad e a súa relación con outras culturas diferentes.	TI	20
CA3.7 - Valorar, protexer e conservar o patrimonio artístico, histórico e cultural como fundamento da identidade colectiva local, autonómica, nacional, europea e universal, considerándoo un ben para o gozo recreativo e cultural e un recurso para o desenvolvimento dos pobos.	Valorar a importancia da cultura clásica, Grecia e Roma no mediterráneo e a súa trascendencia histórica posterior. Respetar as creacións artísticas da Antigüedad, valorando a súa calidade en relación á época e a súa importancia como patrimonio escaso e insustituible que debemos conservar.		

Lenda: IA: Instrumento de Avaliación, %: Peso orientativo; PE: Proba escrita, TI: Táboa de indicadores

Contidos

- Tecnoloxías da información. Manexo e utilización de dispositivos, aplicacións informáticas e plataformas dixitais. Procura, tratamento da información e elaboración de coñecemento. Uso seguro das redes de comunicación.

Contidos

- Lectura crítica de información.
- As raíces clásicas da cultura occidental. A construcción das identidades culturais, da idea de Europa, e do eurocentrismo, a través do pensamento e da arte. A influencia das civilizacions xudía e islámica na cultura europea.
- España e Galicia no tempo e a súa conexión cos grandes procesos da historia da humanidade. O legado histórico e o acervo cultural na formación das identidades colectivas.
- Significado e función das expresións artísticas e culturais nas distintas civilizacions. Diversidade e riqueza cultural. Respeto e conservación do patrimonio material e inmaterial.
- Conservación e defensa do patrimonio histórico, artístico e cultural.

4.1. Concreciones metodolóxicas

A metodoloxía ten que ser variada e axeitada ás características e aos ritmos de aprendizaxe do alumnado, debe ser tamén activa e participativa, favorecendo o traballo individual e o colaborativo do alumnado, co fin de que os contidos se convertan en coñecementos aplicables con eficacia a situacions reais e aos estudos posteriores.

As liñas de actuación metodolóxica no proceso de ensino e aprendizaxe da materia de Xeografía e Historia que permitan o logro dos obxectivos e unha adecuada adquisición das competencias poden xirar sobre as seguintes propostas.

Trátase de que o alumnado adquira o coñecemento dos feitos e fenómenos xeográficos e históricos nun sentido amplo permitindo relationalos entre si e detectar as repercusíons que estes tiveron no seu momento e aínda teñen no presente.

A organización dos saberes de xeografía e historia, a súa programación e secuenciación poden abordarse desde unha perspectiva cronolóxica ou máis transversal, en función dos obxectivos didácticos e as situacions de aprendizaxe propostas, incidindo na contextualización histórica e xeográfica desde un enfoque multicausal e desde unha perspectiva de estudio comparado.

Para iso, pódense priorizar contidos e ir ao esencial para poder traballalos dun xeito operativo, práctico e comprensible.

O papel estrutural dos procesos e contidos diversos, que incorpora campos temáticos, recursos e procedementos de diferentes áreas de coñecemento, confire a esta materia un papel central á hora de establecer estratexias interdisciplinares como o traballo por proxectos incluso ao longo dos catro cursos da etapa, isto permitirá que o alumnado perciba a aprendizaxe dende unha perspectiva convxunta, relacional e global evitando unha visión compartimentada das materias.

O interese aumentará ao ver a aplicación das aprendizaxes, polo tanto, é conveniente contextualizalas e conectarlas cos problemas actuais e retos do presente, dende unha perspectiva interpretativa do tempo e comprensiva do espazo, xa que facilita dotar aos contidos de funcionalidade, interese e utilidade para o alumnado e permite crear escenarios diversos nos que desenvolver iniciativas e proxectos en situacions reais para ir propiciando que vaian participando e comprometéndose coa contorna e a comunidade.

O desenvolvemento das competencias son o eixe vertebrador da didáctica docente, por tal motivo, o enfoque metodolóxico das clases debe ser eminentemente práctico e activo poñendo ao alumnado no reto de resolver as tarefas que se lle propoñen seguindo a máxima de que se aprende facendo. Unha vantaxe da Xeografía e Historia é que o alumando adoita a ter coñecementos previos por experiencias vividas, polo que é preciso aproveitalas para favorecer que siga construíndo a súa aprendizaxe actuando o profesorado de guía e propiciador do progreso dos saberes.

Por suposto, é recomendable establecer unha diversificación dos itinerarios de aprendizaxes, así como a aplicación de

criterios de flexibilidade que permitan poñer en acción propostas e iniciativas educativas que favorezan a inclusión. Isto favorecerá a motivación e a participación activa do alumnado e detectar os progresos individuais e grupais sen fixarse só nos resultados. En relación a isto, o profesorado poderá facer emprego de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do alumnado e que favorezan a capacidade de aprender por si mesmos, o que vai permitir reforzar a autonomía, a reflexión e a responsabilidade.

Diversificar metodoloxías, ademais de romper coa rutina, vai axudar a que o docente teña maior perspectiva de coñecemento do alumnado nas diferentes facetas e detectar as dificultades de aprendizaxe que aparezan e, se fora o caso, poñer en práctica os mecanismos de reforzo axeitados (discriminando tarefas, regulando a esixencia, propoñendo alternativas...)

Tamén é conveniente o uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do espírito científico e do emprendemento. Outro aspecto a ter en conta son as dinámicas de grupo xa que a aprendizaxe entre iguais é moi efectiva. Poden propoñerse tarefas a desenvolver de xeito individual, pequeno grupo ou gran grupo buscando o maior rendemento do alumnado e unha maior interacción entre eles. Posteriormente, coa posta en común do traballado estableceríase un diálogo moi enriquecedor para a comprensión dos contidos.

Dado que as competencias clave están ligadas a un desempeño eficaz nun contexto determinado, as situacións de aprendizaxe deseñadas para o seu desenvolvemento nesta materia de Xeografía e Historia, incorpora tarefas que contextualizan as aprendizaxes e que permiten avanzar en máis dunha competencia ao mesmo tempo. Será unha metodoloxía dirixida a implicar ao alumnado na aprendizaxe para que adquiran as habilidades que lles permitan construír os seus propios esquemas explicativos para comprender o mundo no que viven, construír a súa propia identidade, que poidan interactuar en situacións variadas e para que continúen aprendendo.

O emprego de mecanismos como a formulación de interrogantes, tormenta de ideas, debates, recreación de feitos, asembleas... facilitan o intercambio de información, o desenvolvemento crítico e a creación dun criterio persoal ou xuízo de valor que conduce á madurez e desenvolvemento dos estudiantes.

Pola súa parte, o docente despregará os recursos didácticos necesarios que permitan desenvolver os contidos propios da materia, relacionados coas competencias clave e cos criterios de avaliación, para poder acadar así os obxectivos do currículo. O profesor deberá buscar situacións próximas ao alumnado para que este poida aplicar en diferentes contextos os contidos dos saberes básicos que conforman cada unha das competencias clave. Creará contextos e situacións que representen retos para o alumnado, que os invite a cuestionarse os seus saberes actuais, que os obrigue a ampliar a súa perspectiva e a contrastar o seu parecer, a xustificar e a interpretar con rigor. Para poñer en práctica o dominio dos contidos básicos das Ciencias Sociais o alumnado levará a cabo traballos de investigación de maneira individual ou grupal.

Así pois, a innovación, o deseño, a actividade, a creatividade son características a contemplar nos métodos que se aplican na aula escapando das clases exclusivamente expositivas que non permiten coñecer as capacidades reais do alumnado, as habilidades, destrezas e intereses.

4.2. Materiais e recursos didácticos

Denominación
Libro de texto físico ou dixital

Apuntamentos do docente

Aula virtual do centro

Portfolio do alumnado

Fichas fotocopiables

Presentacións interactivas por medio de webs, realidade virtual e apps

Pizarra dixital e canon da aula

Gamificación (Kahoot, Quizz)

Novelas históricas, novelas gráficas, cómics...

Para a práctica e desenvolvemento na aula contamos cunha grande diversidade de recursos perfectamente utilizables para cada momento didáctico ou metodoloxía a empregar.

O libro de texto físico ou dixital é un apoio para o profesorado e para o alumnado xa que aglutina todas as unidades que se van traballar ao longo do curso e tamén ofrece diversas e numerosas actividades a desenvolver. Non obstante, débese ter en conta que non debe determinar a función do docente nin a súa metodoloxía, polo que o profesorado, como profesional que é, determinará e xestionará o seu uso.

Ademais do libro de texto empregarase material complementario, elaborado polos docentes, que se acomode aos diferentes ritmos de aprendizaxe que se poden dar na aula. Así mesmo, o docente utilizará o seu propio blog didáctico a través do cal pode facer propostas de traballo (visualizar vídeos, comentar textos...) así como presentacións interactivas feitas por medio webs, realidade virtual e apps específicas.

O alumnado pode utilizar o seu portfólio de traballo, que será observado e avaliado polo profesorado. Logo están os recursos que se ofrecen a través da Aula Virtual, utilizada como repositorio de contidos availables.

As novelas históricas, gráficas e cómics serán tratadas como apoio aos contidos dunha forma lúdica. A gamificación por medio de cuestionarios (Kahoot, quizz), daralle un punto divertido e lúdico ao ensino-aprendizaxe.

Empregaránse diferentes materiais, cada vez más relacionados coas TIC, buscando unha maior diversificación, para dar cobertura aos diferentes ritmos de aprendizaxe do alumnado.

5.1. Procedemento para a avaliação inicial

A avaliação inicial realizarase nos primeiros días de clase, destinada a comprobar a capacidade de expresión, corrección formal, análise, coherencia expositiva e coñecementos previos.

Un instrumento desta Avaliación pode ser unha proba inicial que pode constar dos seguintes apartados:

- Competencia lectora: actividades relacionadas coa comprensión de textos escritos.
- Conceptos e expresión escrita: cuestións sobre aspectos básicos de Historia, que ademais permitirán avaliar a coherencia e a corrección gramatical e ortográfica.
- Elaboración de comentarios, sínteses ou esquemas, mapas conceptuais..., que permitan coñecer se o alumnado domina esos procedementos tan básicos en esta área.

Outra das vantaxes da avaliação inicial é a de ofrecer información adicional sobre o punto de partida do alumnado cara o tema que se vai a comezar a traballar, permitindo concretar os contidos que suscitan maior interese ou que se descoñecen totalmente. Ademais nos posibilita definir a didáctica e metodoloxía para abordar a unidade e chegar aos distintos ritmos de aprendizaxe.

Outro aspecto importante destas probas diagnósticas é que permiten detectar as posibles confusións e incorreccións que o alumnado ten sobre os contidos a tratar e que precisan aclaración e rectificación.

Dita proba inicial realizarase dependendo de cada unidade, pero en liñas xerais consistirá na elaboración de cuestionarios, test, brainstorming, debates e/ou visionados de material audiovisual.

Os resultados de dita proba poderán orientarnos cara ao establecemento das estratexias de aprendizaxe e a realización das actividades de reforzo más axeitadas para o alumnado.

5.2. Criterios de cualificación e recuperación

Pesos dos instrumentos de avaliación por UD:

Unidade didáctica	UD 1	UD 2	UD 3	UD 4	UD 5	UD 6	UD 7	UD 8	UD 9	UD 10
Peso UD/ Tipo Ins.	5	10	5	5	10	10	10	10	10	10
Proba escrita	60	80	0	80	0	80	80	80	80	80
Táboa de indicadores	40	20	100	20	100	20	20	20	20	20

Unidade didáctica	UD 11	UD 12	Total
Peso UD/ Tipo Ins.	10	5	100
Proba escrita	80	80	67
Táboa de indicadores	20	20	33

Criterios de cualificación:

A Avaliación realizarase igualmente a través dos Criterios de Avaliación e as Competencias clave que poderemos avaliar a través da Rúbrica de Avaliación. Igualmente poderemos levar a cabo unha Avaliación Competencial a partir da rúbrica proposta:

Avaliación das Competencias Clave.

O nivel de cumprimento destes obxectivos en relación cos criterios de avaliação fixados non debe ser medido de forma mecánica, senón con flexibilidade, e tendo en conta a situación do alumnado, o curso en que se atopa, ademais das súas propias características e posibilidades.

Á súa vez, a avaliação, cumpre, fundamentalmente, unha función formativa, porque lle ofrece ao profesorado uns indicadores da evolución dos sucesivos niveis de aprendizaxe do seu alumnado, coa conseguinte posibilidade de aplicar mecanismos correctores das insuficiencias

- A avaliação formativa ou orientadora faise durante o proceso de aprendizaxe, observando sistematicamente o progreso, dificultades,... do alumnado en dito proceso.

Criterios de cualificación:

- A avaliação sumativa ou final faise ó remate do proceso de aprendizaxe determinando se o alumnado adquiriu as capacidades requiridas e en qué grao.

- A avaliação ordinaria:

Farase en tres avaliações, de tal xeito que os contidos mínimos das primeiras avaliações poden estar presentes nas

seguintes e segundo os criterios de cualificación que se explicitan.

Os instrumentos de avaliación a utilizar co fin de coñecer o grado de comprensión dos conceptos e procesos, son:

- A participación no traballo de grupo.
- A participación en debates e exposicións.
- A realización de sínteses mediante esquemas, resumos ou gráficos.
- A cantidade e calidade dos coñecementos adquiridos.
- A comprensión dos mesmos.
- A capacidade de síntese e análise.
- A comprensión e desenvolvemento das actividades.
- A utilización das fontes de información.
- Probas escritas, orais e traballos individuais e en grupos.

Nos traballos avaliarase a calidade, exposición, coordinación, interese e participación. Procedimental (análise e comentario de documentos específicos da materia)

Esta proba pode referirse ao comentario de textos relacionados cos contidos tratados, termos, textos, comentarios e táboas estadísticas, gráficos, pirámides de poboación, cartografía (localización e análise de mapas políticos ou temáticos, planos).

É importante realizar ó remate de cada unidade didáctica algún repaso de actividades representativas que nos informen do grao de comprensión da unidade.

Sempre adecuándose ás modalidades citadas de ensino presencial, semipresencial e non presencial utilizarase medios electrónicos, telemáticos e semellantes como:

Preferentemente a Aula virtual do centro, Libro dixital EnRed e Edubook da editorial Vicens Vives, Google Classroom, Podcast, Abalar, Google Forms, GMail, Kahoot, Edmodo e aplicacións de videoconferencia e similares como Webex, Teams ou Zoom.

Ademais, o profesorado poderá concertar entrevistas individuais co alumnado a través de videochamada como parte dos procedementos e instrumentos de avaliación nos casos que estime oportunos.

As probas escritas serven para que o alumno se dea conta dos seus avances e dificultades, o tempo que nos permiten detectar qué conceptos, procedementos ou actitudes deben ser reforzados.

Os criterios para cualificar ao alumnado serán os seguintes:

- Probas escritas (exames) ou dixitais nas que os alumnos deberán contestar a preguntas tanto como prácticas.
- No caso de ter cadernos do traballo en papel ou dixital. O alumnado deberá ter a o día o seu caderno cos diferentes exercicios e esquemas que se van realizando na aula.
- A ponderación dos exames escritos, dixitais ou traballos específicos na nota de avaliación será como mínimo do 80%, dependendo do número de exámes feitos, en cada avaliación haberá como mínimo dous exames.
- A ponderación de outros traballos escritos, dixitais ou trabalhos específicos, exposicións oráis, cuestións, tests e as actividades diárias da clase que se realicen durante a avaliación será como máximo do 20%, dependendo do número de traballos feitos.
- Para poder aprobar cada avaliación será imprescindible obter unha calificación de 5 ou superior na nota ponderada dos exames feitos en dita avaliación.
- Ter unha avaliación suspensa implica a obrigación de recuperala, non a recupera facendo media coas demáis avaliaciós.
- Para aprobar o curso e ter a materia superada é necesario ter aprobadas as tres avaliacións.

Neste caso a nota final será a media aritmética das tres.

- Cada exame sinalará o valor de cada unha das preguntas.
- Nas notas da avaliación, que só admiten números enteros, aplicarase o seguinte criterio:
  - Si o alumno ou alumna obtivo como promedio unha cifra enteira, transcribirase esta sen alteracións nas actas.
  - Si o alumno ou alumna obtivo como promedio unha nota con décimas, na súa transcripción nas actas de avaliación:
  - Redondearase ao enteiro superior no caso de que tales décimas teñan un valor igual ou maior de seis (exemplo: 7,6 se transcribirían nas actas como un 8), sempre que a nota chegue ou supere o 5.
  - Redondearase ao enteiro inferior no caso de que estas teñan un valor inferior a seis (exemplo: 6,4 ou 7,3 se transcribirían como un 6 ou un 7).
  - Se un alumno ou alumna é descuberta copiando nun exame, falando con compañeiros ou utilizando sistemas electrónicos para copiar, cualificaráselle con un 0.

Criterios de recuperación:

- O alumnado que ao longo do curso non acaden os obxectivos reflectidos nesta programación poderán realizar exames de recuperación de cada avaliación. Estes exames realizaranse segundo o criterio do Departamento que imparte a materia, ainda que preferentemente no derradeiro mes do curso. Co alumnado que non aprobe as avaliacións levarase a cabo un plan de recuperación que consistirá na elaboración de diferentes propostas de tarefas competenciais sobre os temas traballados durante o trimestre.
- O profesorado poderá ofrecer explicacións dos contidos e diferentes tipos de exercicios ou actividades que intenten solucionar o déficit do alumnado na materia. Titorizará este traballo para resolver dúvidas ou/e corrixir aqueles aspectos que sexan precisos.
- Para recuperar a avaliación suspensa, estes exames ou traballos deberán ser calificados cunha nota mínima de 5; a calificación obtida será a que computa para a final da avaliación ordinaria.
- Poderán facer voluntariamente o exame de recuperación o alumnado que desexe obter máis nota da obtida na avaliación ordinaria, no caso de non superala mantense a obtida na avaliación.
- O alumnado e as súas familias serán informados destes criterios de cualificación. Na web do centro e na aula virtual de cada grupo, o profesorado engadirá os criterios.
- Tamén explicaránse de viva voz nas aulas ao inicio do curso e procurarase que o alumnado os comprendan. En canto ás familias poderán acudir a páxina web do centro ónde se publicará esta programación.

5.3. Procedemento de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes

Aqueles alumnos e alumnas que, excepcionalmente, sexan promocionados de curso polo equipo docente con materias pendentes, deberán facelo cun plan personalizado de recuperación destas materias nas que se terán presentes:

- Os aspectos relacionados coas expectativas de recuperación das materias pendentes por parte do alumnado.
- Os Criterios de Avaliación establecidos polo centro e o docente da materia.
- Os Estándares de Aprendizaxe que desenvolven estes Criterios de Avaliación.
- Os recursos e o equipo docente para realizar as actividades de recuperación para o alumnado con materias pendentes doutros cursos.
- Instrumentos de Avaliación
- Fichas e traballos de reforzo.
- Reunións trimestrais co alumnado para falar da súa traxectoria dentro da materia.
- Pequenos traballos ou informes individuais por escrito.
- Asistencia as horas de recuperación no seu caso, que serán fixadas pola dirección en horario de tarde, donde lle se darán pautas a seguir para un mellor aproveitamento da materia que debe superar coa supervisión do profesorado que lle axuda na recuperación da devandita materia.

Sistema de Avaliación

- Dúas probas escritas teóricas durante o curso académico, probas eliminatorias se son superadas durante a o devandito curso. De no seren así, poderán presentarse a unha proba final cuxa data será fixada conxuntamente pola CCP e Xefatura de estudos, se tamén suspende esta última.
- Deberán realizar tamén como mínimo dous traballos a desenvolver ao longo do curso, baixo as directrices do profesorado encargado do alumnado pendente ou polo xefe do Departamento segundo o seguinte artigo.

*Artigo 51 da Orde 8 setembro 2021:

Elaborado polo profesorado que imparte a materia á alumna/o pendente de superar, baixo directrices do departamento, con coñecemento do titor/a.

- O plan ten como referentes os obxectivos da materia e a adquisición das competencias.
- En cada sesión de avaliación se fará o seguimento do plan de reforzo e se realizarán os axuste necesarios.
- Na sesión avaliación final do curso en que estea escolarizado, o docente da materia pendente decidirá sobre a súa avaliación.

Metodoloxía.

- Reunións periódicas co alumnado para complementar as súas actividades e estudio dos temas por parte deles para

intentar a consecución dunha construcción conceptual, procedural e actitudinal axeitada a súa evolución.

6. Medidas de atención á diversidade

As medidas de atención á diversidade danse en dous niveis:

Para o alumnado con dificultades de aprendizaxe levarase a cabo un traballo de reforzo e recuperación cunha proposta de material de traballo adaptado para facerlo máis comprensible. Deste xeito, o alumnado con dificultades pode decatarse dos seus logros e automotivase máis.

Ao alumnado de altas capacidades proporcionáranselle tarefas de ampliación e afondamento. Ditas actividades poden ir sendo cada vez más complexas segundo as necesidades, pero sempre terán un compoñente motivador para evitar que dito alumnado decaia no seu esforzo.

As medidas ordinarias de atención á diversidade responden ás instrucións da Orde do 8 de setembro de 2021, que regula a atención á diversidade do alumnado, e na cal se indica que, en coordinación co profesorado titor e o departamento de Orientación, deseñárase unha avaliación inicial que facilite a detección das necesidades do alumnado. As medidas de atención á diversidade serán as seguintes:

1. Adaptación dos graos de consecución dos criterios de avaliación.
2. Gradación da dificultade das actividades de aprendizaxe.
3. Actividades diversas e variadas adaptadas aos distintos ritmos de aprendizaxe.
4. Materiais e recursos diversificados e inclusivos (DUA) que se adapten ás necesidades individualizadas do alumnado.
5. Actividades de reforzo e consolidación.
6. Aprendizaxe por Proxectos.
7. Traballo colaborativo.
8. Procedementos e Instrumentos de avaliación variados e individualizados.
9. Flexibilidade nos tempos de realización de tarefas e probas.
10. Retroalimentación ao alumnado sobre o seu proceso de aprendizaxe.

Contémplase tamén un Plan específico personalizado para o alumnado de educación secundaria obligatoria que permaneza un ano máis no mesmo curso.

En cumprimento do artigo 52 da Orde do 8 de setembro de 2021 pola que se desenvolve o Decreto 229/2011, do 7 de decembro, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado, o equipo docente coordinado polo profesorado titor elaborará un plan específico personalizado que ten como finalidade adaptar as condicións curriculares ás necesidades da alumna ou do alumno, para tratar de superar as dificultades detectadas.

O plan específico personalizado incluirá, cando menos:

- a) Identificación da alumna ou alumno.
- b) Relación das necesidades educativas que motivaron a repetición do curso.
- c) Medidas ordinarias aplicadas no curso anterior.
- d) Estratexias metodolóxicas que se utilizarán no seu desenvolvemento.
- e) Recursos necesarios para o desenvolvemento do plan.
- f) De ser o caso, oferta de medidas extraordinarias.
- g) Acreditación da información á familia.

Para o alumnado que requira unha atención educativa diferente á ordinaria, por presentar necesidades educativas especiais, por dificultades específicas de aprendizaxe por trastorno por déficit de atención e hiperactividade (TDAH), polas súas altas capacidades intelectuais, por se incorporar tarde ao sistema educativo ou por condicións persoais ou de historia escolar, estableceranse as medidas curriculares e organizativas necesarias co fin de que poidan alcanzar o máximo desenvolvemento das súas capacidades persoais e os obxectivos e competencias establecidas en cada etapa para todo o alumnado.

De ser necesario, elaborarase a adaptación curricular do alumnado que a precise en colaboración co Departamento de Orientación; o Departamento levará a cabo as medidas recollidas nesa adaptación que lle correspondan. Así mesmo, estableceranse as medidas oportunas para o alumnado con dificultades específicas de aprendizaxe por TDAH, tales como adaptación de instrumentos e, e de ser o caso, tempos e apoios que aseguren unha correcta avaliación deste alumnado. De igual xeito, buscarase a localización mais idóneas na aula, de forma que estean sentados cerca da mesa do profesor e, na medida do posible, ao lado de compañeiros que lle servan de modelo de tranquilidade, de orde e axuda.

Ao longo do curso e, según a evolución e necesidades concretas de cada alumno/a, poderanse elevar a cabo todas as medidas que consideremos necesarias para o correcto desenvolvemento deste alumnado.

En cada unidade proponse unha asimilación progresiva, de menor a maior dificultade, dos conceptos, termos e procesos históricos estudiados.

En xeral, procurarase proporcionar ós alumnos e alumnas, para os contidos de maior dificultade:

- Esquemas e/ou sínteses cos conceptos fundamentais.
- Actividades con diferentes graos de profundización.
- Páxinas de referencia para resolver dúbidas e/ou ampliar coñecementos.

7.1. Concreción dos elementos transversais

	UD 1	UD 2	UD 3	UD 4	UD 5	UD 6	UD 7	UD 8
ET.1 - Comprensión lectora e expresión oral e escrita	X	X	X	X	X	X	X	X
ET.2 - Comunicación audiovisual	X	X	X	X	X	X	X	X
ET.3 - Competencia dixital	X	X	X	X	X	X	X	X
ET.4 - Emprendemento social e empresarial	X	X	X	X	X			
ET.5 - Fomento do espírito crítico e científico			X	X				
ET.6 - Educación emocional e en valores			X					
ET.7 - Convivencia: Respeto pola diversidade étnica cultural e igualdade de xénero			X	X				X
ET.8 - Creatividade							X	X

	UD 9	UD 10	UD 11	UD 12
ET.1 - Comprensión lectora e expresión oral e escrita	X	X	X	X
ET.2 - Comunicación audiovisual	X	X	X	X
ET.3 - Competencia dixital	X	X	X	X

	UD 9	UD 10	UD 11	UD 12
ET.4 - Emprendemento social e empresarial				
ET.5 - Fomento do espírito crítico e científico	X	X	X	
ET.6 - Educación emocional e en valores	X	X		
ET.7 - Convivencia: Respeito pola diversidade étnica cultural e igualdade de xénero		X	X	X
ET.8 - Creatividade	X	X		X

Observacións:

Serán traballados todos os elementos transversais, en especial a comprensión lectora e a expresión oral e escrita pois o alumnado vai ter que ler en diferentes formatos e redactar resumos, opinións, textos, comentarios históricos.

A tecnoloxía da información e da comunicación reflexada na comunicación audiovisual e a competencia dixital será aproveitada en todas as unidades pois servirán de apoio á práctica docente.

O resto dos elementos transversais tamén serán abordados en maior ou menor medida en case todas as unidades.

O emprendemento tamén se considera importante por canto se pretende que o alumnado realice propostas e promova unha actitude proactiva e participativa.

Importante na materia de Xeografía e Historia será a educación emocional e en valores como actitude do alumnado na aula de respecto e tolerancia pola diversidade étnica e cultural.

Ademais dos elementos transversais especificamente traballados nos anteriores epígrafes, traballaranse de forma específica os seguintes elementos transversais:

- A aprendizaxe da prevención e resolución pacífica de conflitos en todos os ámbitos da vida.
- A prevención da violencia de xénero, e de todo tipo de violencia contra as persoas.
- Elementos curriculares relacionados co desenvolvemento sostenible e o medio ambiente.
- Fomento dunha alimentación equilibrada e a práctica de actividade física moderada.

7.2. Actividades complementarias

Actividade	Descripción	1º trim.	2º trim.	3º trim.
Visitas a exposicións de interese museos.	Actividades complementarias programadas ao inicio do curso.			
Visitas a cidades e lugares de interese histórico, artístico ou xeográfico.	Actividades complementarias programadas ao inicio do curso.			
Asistencia a charlas ou conferencias.	Actividades complementarias programadas ao inicio do curso.			
Asistencia a representacións teatrais, cine ou concertos	Actividades complementarias programadas ao inicio do curso.			
Roteiros de interese histórico, xeográfico ou cultural.	Actividades complementarias programadas ao inicio do curso.			

Actividade	Descripción	1º trim.	2º trim.	3º trim.
Viaxes culturais.	Actividades extraescolares programadas ao inicio do curso			

Observacións:

As actividades constitúen un dos eixes fundamentais do proceso de aprendizaxe xa que na súa realización o alumnado adquire un papel activo. Realizaranse actividades nas que o alumnado deba despregar a súa capacidade de actuación, de reflexión e de creación. - Fundamentalmente, os tipos de actividades que se presentan son os seguintes: - Actividades referidas á comprensión de contidos conceptuais e ao establecemento de relacións entre estes. Realización dun vocabulario histórico, artístico e xeográfico. - Actividades de síntese de información, realización de esquemas, resumos, tóma de apuntes en clase. - Actividades de análise e interpretación de fontes históricas de diferente natureza: textos, gráficos, obras de arte, mapas históricos, debuxos satíricos, esbozo de batallas, carteis propagandísticos, obras cinematográficas, obxectos, etc. Todas as actividades complementarias e extraescolares están definidas e programadas para enriquecer o proceso de ensino-aprendizaxe do alumnado, polo tanto están consensuadas a nivel de departamento didáctico e pensadas para lograr un aproveitamento didáctico diferente fóra das aulas, axudan tamén a potenciar a motivación, a comprensión e a aprendizaxe do alumnado así como a saír da rutina. Permiten afondar nos contidos do currículo e comprobar a súa aplicación real . A nivel persoal, facilitan a socialización do alumnado, desenvolver a súa creatividade e descubrir as súas habilidades fóra do ámbito escolar. As actividades fora da aula están definidas a través de tres fases: - Primeira fase: preparación na aula previa á saída que consiste na preparación do alumnado. Nela dásele información do tema e propónense tarefas para desenvolver durante a actividade. - Segunda fase: a visita programada e organizada, o disfrute da actividade durante a cal o alumnado deberá coller datos e información. - Terceira fase: avaliación e comprobación dos saberes adquiridos por medio da actividade.

8.1. Procedemento para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente cos seus indicadores de logro

Indicadores de logro
Realizouse unha enquisa ao alumnado sobre a práctica docente. (só fin curso)
Adecuouse o deseño das UD ás características e necesidades do alumnado.
Aportouse información ao persoal tutor.
Funcionalidade da PD: revisouse ao longo do curso e foi práctica e útil para acadar os obx. propostos.
Cumpriuse a temporalización das unidades e dos contidos inicialmente establecida.
A persoa docente empregou as metodoloxías reflectidas na PD. Avaliación das aprendizaxes: Avalía según os criterios de avaliação da programación
Eficacia e variedade das actividades e recursos. Usáronse distintos instrumentos de avaliação.
Leváronse a cabo as medidas de atención á diversidade e foron efectivas.
Estratexias de motivación do alumnado
Conseguiuse a participación activa de todo o alumnado. Interacción co alumnado
Apoiouse a implicación das familias no traballo do alumnado.
Máis do 80% do alumnado superou a materia.

Valoración da materia: 1. Os obxectivos están ben formulados 2. A selección e temporalización dos contidos é axeitada 3. Os criterios de avaliación e cualificación son claros 4. Empregáñse diferentes instrumentos de avaliación

Descripción:

Os docentes avalían tanto as aprendizaxes do alumnado como os procesos de ensinanza e a súa propia práctica docente, a través dos Estándares de Aprendizaxe incorporados na programación docente.

Os contidos, competencias, obxectivos e criterios de avaliação do Currículo de cada área ou materia, permítensos definir os resultados de aprendizaxe e concretar o que o alumnado debe saber, comprender e saber facer en cada materia. Á súa vez, estes valóranse a partir dos indicadores de logro, que nos permiten avaliar en catro niveis as aprendizaxes que o alumnado consolidou respecto aos obxectivos marcados.

Este feito permítelle ao docente tamén avaliar os resultados das estratexias e medidas educativas que adoptou ao longo da súa práctica educativa para facilitar que o alumnado acade os obxectivos establecidos.

A avaliação tanto dos procesos de aprendizaxe do alumnado como da propia práctica docente será continua. A avaliação docente terá, ao mesmo tempo, com obxectivo adaptar as estratexias educativas adoptadas ao longo do curso ás necesidades específicas do alumnado.

Os obxectivos e criterios de avaliação permiten, neste sentido, identificar os coñecementos, capacidades, competencias... que en relación a un alumno ou alumna individual ou ao conxunto do grupo-clase deben ser consolidados, permitindo adaptar a práctica educativa ás necesidades específicas do alumnado para que poidan alcanzar as ensinanzas establecidas nos correspondentes estándares de aprendizaxe.

Descripción:

- Como ferramenta auxiliar para reflexionar e valorar a actividade docente temos unha rúbrica da práctica docente na que se valoran os seguintes aspectos:
- Temporalización das unidades e dos contidos. Planificación das unidades didácticas ao longo do curso e temporalización dos contidos que se deben abordar en cada unidad.
- Exposición da información. Claridade nas explicacións docentes, cunha recepción e cunha interacción adecuada co alumnado para comprobar a asimilación das informacións transmitidas.
- Eficacia das actividades e recursos. Elección e uso adecuados das actividades e recursos empregados para a consecución dos obxectivos didácticos e dos criterios de Avaliación formulados.
- Diversidade de recursos. Uso de gran diversidade de recursos e materiais, incluíndo as TIC e o uso educativo dos medios de comunicación, para fomentar unha aprendizaxe ampla e unha boa motivación do alumnado.
- Estratexias de motivación do alumnado. Elaboración de propostas que animen o alumnado a desenvolver as súas capacidades en función dos seus propios intereses e a manter o interese e o esforzo durante a súa aprendizaxe.
- Interacción co alumnado. Relación fluída do docente co alumnado favorecendo con isto o desenvolvemento das actividades de aprendizaxe.
- Avaliación das aprendizaxes. Avaliación dos Contidos e dos obxectivos adquiridos.

Valoración xeral da avaliação dos datos recollidos/Propostas xerais de mellora/Outras observacións:

8.2. Procedemento de seguimento, avaliação e propostas de mellora

En relación á práctica docente os indicadores de logro permiten valorar:

- Consecución de obxectivos: Se se está cumprindo coa planificación: actividades, tempos, responsabilidades.
- Se existe desviación entre o obxectivo definido e a acción ou accións deseñadas para conseguilo.
- Se se consigue unha progresiva adquisición de autonomía no proceso de aprendizaxe: obtención, selección e contraste da información obtida.
- Se colaboramos no desenvolvemento das competencias dixital e competencia para aprender a aprender.
- Se se están conseguindo outras cousas distintas ás planificadas intencionalmente.
- Se se está progresando na liña definida no obxectivo.
- Se os resultados obtidos xeren satisfacción nos implicados.

Neste aspecto terase en conta a normativa vixente que considera conforme a programación se se cumple polo menos un 75% dos contidos programados ao principio do curso, se non hai unha desviación na programación por

avaliación máis aló dun 20% dos contidos programados

ou incluso, nestes casos, cando as razóns sexan de carácter externo e/ou non imputables ao departamento.

Dentro do proceso de ensinanza e aprendizaxe, o equipo docente de cada grupo de alumnado celebrará sesións de avaliación para valorar tanto as aprendizaxes do alumnado, como os procesos de ensinanza e a súa propia práctica docente.

O equipo docente deberá adoptar as medidas ordinarias ou extraordinarias más adecuadas.

Estas medidas fixaranse en plans de mellora de resultados colectivos ou individuais, que permitan solventar as dificultades, en colaboración coas familias e mediante recursos de apoio educativo.

Indicadores de logro do proceso de ensino nunha escala de 1-4

1. Como norma xeral, fanse explicacións xerais para todo o alumnado.
2. Ofrécese a cada alumno/a as explicacións individualizadas que precisa.
3. Utilízanse distintas estratexias metodolóxicas en función dos temas a tratar.
4. Combínase o traballo individual e en equipo.
5. Potéñianse estratexias tanto de expresión como de comprensión oral e escrita.
6. Incorpóranse as TIC aos procesos de ensino-aprendizaxe.
7. Préstase atención aos elementos transversais vinculados a cada estándar.
8. Ofrécese ao alumnado de forma rápida os resultados das probas / traballos, etc.
9. Analízanse e coméntanse co alumnado os aspectos más significativos derivados da corrección das probas, traballos, etc.
10. Dáselle ao alumnado a posibilidade de visualizar e comentar os seus acertos e erros.

Indicadores de logro da práctica docente nunha escala de 1-4

1. O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado.
2. Consegiuse crear un conflito cognitivo que favoreceu a aprendizaxe.
3. Consegiuse motivar para lograr a actividade intelectual e física do alumnado.
4. Consegiuse a participación activa de todo o alumnado.
5. Usáronse distintos instrumentos de avaliación.
6. Dáse un peso real á observación do traballo na aula.
7. Valorouse adecuadamente o traballo colaborativo do alumnado dentro do grupo

9. Outros apartados